

تهران - ۵۶

سیمای تهران در پژوهشی فراموش شده

محسن گودرزی | آرش نصر اصفهانی

نشرنی

فهرست مطالب

مقدمه؛ دریچه‌ای برای مطالعه گزارش

- ۱۱ چارچوب تحلیلی و فضای ذهنی گزارش
- ۱۷ نگاهی به مضامین مهم گزارش
- ۱۸ تمرکزگرایی
- ۲۰ توسعه کالبدی و فشار بر منابع
- ۲۱ نابرابری فضایی و شکاف طبقاتی
- ۲۲ فقر شهری و فرسودگی بافت‌های شهری
- ۲۳ تغییرات شتابان و گریز از برنامه
- ۲۴ برنامه‌های از نفس افتاده
- ۲۵ اداره مجموعه به هم پیوسته شهری با سازمان‌های منفصل
- ۲۶ پول شهر را چه کسانی بپردازند؟
- ۲۷ مشارکت: الگوهای نهادی
- ۲۸ مواجهه با پژوهش چهل ساله
- ۳۱ منبع

گزارش اجمالی درباره تهران وضع موجود و پیشنهادات

پیشگفتار ۳۵

بخش اول: بررسی وضع موجود مسائل عمده تهران

اهمیت و نقش تهران در اقتصاد کشور ۴۱

سهم تهران از فعالیت‌های ملی و منطقه‌ای ۴۲

جمعیت تهران ۴۶

پیش‌بینی‌های جمعیت تهران ۴۷

مهاجرت به تهران ۴۹

علل و انگیزه‌های مهاجرت ۴۹

تصویری از سیمای مهاجرین ۵۰

صنایع ۵۵

مشکلات موجود ۵۷

سیاست‌های موجود در زمینه جلوگیری از توسعه صنایع ۵۹

مسکن ۶۴

حمل‌ونقل و ترافیک ۶۹

نقش ملی ترابری و ارتباطات تهران ۶۹

ترافیک تهران ۷۱

تأسیسات و تسهیلات زیربنایی شهری ۷۹

آب ۷۹

برق ۸۱

تلفن ۸۲

گاز ۸۳

فاضلاب ۸۳

پارک‌ها و فضای سبز ۸۶

آلودگی هوا ۹۰

خدمات اجتماعی ۹۳

آموزش و پرورش ۹۵

بهداشت و درمان ۹۶

مسائل و مشکلات جنوب تهران ۹۷

بافت فضایی شهر و نحوه استفاده از اراضی ۱۰۱

مسائل طرح‌های جامع و تفصیلی تهران ۱۰۷

مسائل ناشی از محدوده و لزوم تجدیدنظر ۱۱۱

مسائل منطقه تهران بزرگ ۱۱۴

هزینه و اثرات طرح‌های عمده عمرانی ۱۱۷

مسائل مالی ۱۱۹

مدیریت شهر تهران ۱۲۲

خلاصه گزارش: مسائل اساسی تهران ۱۲۶

مسائل و تنگناهای عمده ۱۲۸

در زمینه اقتصادی و تمرکز امور ۱۲۸

در زمینه جمعیت ۱۳۰

در زمینه صنایع ۱۳۲

در زمینه شرایط و منابع طبیعی ۱۳۴

در زمینه شبکه ارتباطی و ترافیک ۱۳۶

در زمینه مسکن و تأسیسات و تسهیلات شهری ۱۳۷

در زمینه برنامه‌ریزی و طرح‌های جامع و تفصیلی ۱۳۹

در زمینه امور مالی ۱۴۰

در زمینه مدیریت شهری ۱۴۱

اولویت‌ها ۱۴۳

بخش دوم: هدف‌ها و سیاست‌ها

هدف‌های بلندمدت کشور در ارتباط با مسائل بنیادی تهران ۱۴۷

هدف‌های اساسی برای شهر تهران ۱۵۱

در زمینه جلوگیری از افزایش جمعیت پایتخت ۱۵۱

۱۵۲	در زمینه بهبود و ارتقای کیفیت زندگی در پایتخت
۱۵۲	در زمینه ایجاد فضای شهری متناسب با نیازها و شرایط متحول جامعه
۱۵۳	در زمینه بهبود نظام مدیریت شهر تهران و تشویق مشارکت مردم
۱۵۳	در مدیریت شهر
۱۵۴	هدفهای مشخص
۱۵۷	سیاست‌های پیشنهادی
۱۵۷	سیاست‌هایی پیشنهادی در جهت کاهش تمرکز در تهران
۱۶۰	سیاست‌های پیشنهادی در مورد کنترل جمعیت
۱۶۱	سیاست‌های کنترل رشد طبیعی جمعیت
۱۶۱	سیاست‌های تحدید مهاجرت
۱۶۴	سیاست‌های پیشنهادی در مورد آب
۱۶۶	سیاست‌های پیشنهادی در مورد مسکن
۱۷۴	سیاست‌ها در مورد حمل‌ونقل و ترافیک
۱۷۹	سیاست‌های پیشنهادی در مورد پاکسازی محیط
۱۸۳	سیاست‌های پیشنهادی در مورد مسائل جنوب شهر
۱۸۵	سیاست‌ها در زمینه برنامه‌ریزی و تجدیدنظر
۱۸۵	در طرح جامع و تفصیلی
۱۸۸	چهارچوب توسعه و گسترش
۱۹۱	سیاست‌ها در زمینه تجهیز منابع مالی
۱۹۴	سازماندهی مدیریت شهر تهران
۱۹۴	انتزاع تهران از استان مرکزی
۱۹۵	منطقه‌بندی شهر تهران
۱۹۶	نحوه مشارکت
۱۹۶	اختیارات انجمن‌ها و شهرداران
۱۹۷	بهبود سازماندهی شهرداری تهران و عرضه خدمات
۱۹۸	شورای مشورتی شهر تهران
۱۹۸	شورای هماهنگی برنامه‌های عملیاتی
۱۹۹	شورای برنامه‌ریزی شهر تهران
۲۰۰	دبیرخانه شوراهای سه‌گانه
۲۰۱	برنامه‌ریزی و مدیریت در منطقه تهران بزرگ

اهمیت و نقش تهران در اقتصاد کشور

آهنگ رشد اقتصاد ملی و نقشی که در برنامه‌ریزی‌های ملی برای پایتخت در نظر گرفته می‌شود از عوامل مؤثر گسترش آتی شهر تهران می‌باشد. عواید نفت و تقویت صنایع داخلی و تبدیل آن به صنایع صادراتی، متغیرهای عمده ابعاد طرح‌های عمرانی در تهران و سایر نقاط می‌باشد. توانایی کشور به احراز موفقیت‌هایی در بازارهای صادرات صنعتی به منظور کاهش اتکا به درآمدهای نفتی نیز در آینده اهمیت بسیاری خواهد داشت.

سیاست‌های ملی عدم تمرکز به علت پیامدهای مهم آن در توزیع متعادل‌تر فعالیت‌های اقتصادی و درآمدها وسعت و گسترش فضایی مطلوب‌تری را برای پایتخت سبب می‌شود.

آمار و ارقام مربوط به درآمدهای ملی و رشد اقتصادی نشانگر امکانات بالقوه انجام طرح‌های عظیم عمرانی و نیز مشکلات برنامه‌ریزی در ایران و همچنین در تهران می‌باشد. استفاده مؤثر از یک منبع طبیعی عمده قادر است کمک‌های شایانی به توسعه پایه‌های صنعتی کشور بنماید، ولی تا تحقق این هدف، مشکلات سالیانه‌ای در منابع مالی جهت طرح‌های عمرانی بروز خواهد کرد.

همزمان با کاهش اتکای کشور به عایدات نفت و توسعه صنایع، تهران اهمیت خود را به عنوان یک مرکز فنی و خدماتی حفظ خواهد کرد و برای آنکه بتواند این نقش را به نحو کامل و مطلوبی ایفا نماید نیازمند یک برنامه ریزی مستمر و مداوم و تجدید و تکمیل تأسیسات زیربنایی شهری خواهد بود.

سهم تهران از فعالیت‌های ملی و منطقه‌ای

تحولات و رشد سریع اوضاع اقتصادی کشور در چند ساله اخیر، باعث به وجود آمدن تغییراتی در سهم بخش‌های اقتصادی در تولید ناخالص ملی گردیده است.

بخش‌های صنعت در درجه اول و سپس خدمات به ضرر بخش کشاورزی از رشد سریعی برخوردار بوده و در پیامد توسعه سریع دو بخش صنعت و خدمات، شهرنشینی به میزان زیادی افزایش یافته است.

تمرکز مراکز اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در چند شهر بزرگ و از همه مهم‌تر در پایتخت موجب گردیده است که رشد اقتصادی و جمعیت به صورت نامتعادلی در نقاط مختلف کشور توزیع شود و تهران بیش از پیش به صورت جاذب اصلی قسمت عمده رشد اقتصادی و منابع تولیدی کشور (نیروی انسانی و سرمایه‌گذاری) درآید.

این مسئله تحقق هدف «ایجاد یک جامعه همگن اقتصادی-اجتماعی» را که از اهداف با اولویت برنامه عمرانی پنجم کشور بود با مشکلاتی روبه‌رو ساخته است.

در سطح منطقه نیز تهران، سایر شهرهای استان مرکزی را کاملاً و به طرق مختلف تحت تأثیر اقتصاد رو به توسعه خود قرار داده و مسائلی را برای شهرهای این منطقه پدیدار ساخته است.

تمرکزهای شدید، با وجود این‌که رشد هرچه بیشتر اقتصاد پایتخت را موجب گردیده است لکن اثرات قابل توجهی نیز بر توسعه شهر تهران

گذاشته و با ایجاد فشار بر منابع منطقه و زیربنای موجود سبب ایجاد شرایط آسیب‌پذیری برای محیط گشته است و شهر تهران و توسعه آتی آن را با تنگناها و کمبودهایی در زمینه‌های تأمین آب و برق، مسکن، ترافیک و آلودگی محیط زیست روبه‌رو ساخته است.

تمرکز قابل توجه فعالیت‌های مختلف در تهران در طی سال‌های اخیر موجب رشد سریع اقتصادی، افزایش درآمدها و در نتیجه جذب تعداد بی‌شماری مهاجر گشته است.

طبق سرشماری سال ۱۳۵۵، پایتخت ۱۳/۳ درصد از جمعیت کل کشور و ۲۸/۶ درصد از جمعیت شهرنشین را به خود جذب کرده است. این جمعیت تولیدکننده نیمی از محصول ناخالص ملی (بدون احتساب بخش نفت) می‌باشد که ضمناً درآمد سرانه آن حدود سه برابر درآمد سرانه بقیه نقاط کشور می‌باشد.

مطابق آخرین آمار موجود ۴۰٪ از کل سرمایه‌گذاری‌های ملی و ۶۰٪ از سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در تهران انجام گرفته است. در ضمن ۴۰٪ از مؤسسات و واحدهای بزرگ صنعتی در تهران به فعالیت مشغول می‌باشند. ۴۰٪ از کل اشتغال در خرده‌فروشی و ۶۰٪ اشتغال در عمده‌فروشی در تهران مستقر می‌باشد.

۳۵٪ از بانک‌های موجود با ۷۵٪ سپرده‌های بانکی در تهران فعالیت دارند. ۸۴٪ کل وام‌های مسکن در تهران به مصرف رسیده است. و سهم تهران از کل سرمایه‌گذاری‌های ساختمانی در سال ۱۳۵۴ بالغ بر ۴۷/۲٪ بوده است. به علاوه ۴۱٪ از شرکت‌های بیمه در تهران قرار گرفته‌اند.

در قسمت آموزشی ۵۷٪ از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها از مؤسسات آموزشی تهران فارغ‌التحصیل می‌شوند و ۵۵٪ محصلین کشور در تهران تحصیل می‌کنند.

در زمینه فعالیت‌های بهداشتی ۵۶/۸٪ از کل تخت‌های بیمارستانی کشور و ۵۷٪ از پزشکان در تهران فعالیت دارند.